

6. Sınıf Program Dışı Bir Etkinlikte Öğrencilerin Sosyal Sorumluluk Bilincinin İncelenmesi

Özgenur YILMAZ^a

^aMilli Eğitim Bakanlığı, İstanbul/Türkiye.

ozge.yilmaz.1996@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3244-1930>

Geliş Tarihi: 26.11.2025

Kabul Tarihi: 10.12.2025

Anahtar Kelimeler: program dışı etkinlik, sosyal sorumluluk, ortaokul öğrencileri Makale Türü: Araştırma	Öz Türkiye Yüzyılı Maarif modeli ile adil olmak, üretkenlik, çalışkanlık, yardımseverlik, ahlaklı olmak, vatanseverlik, sorumluluk sahibi olmak gibi özelliklere sahip erdemli insan profilini eğitim ve öğretim müfredatlarına entegre ederek ders içi ve ders dışı tüm ortamlarda görünür kılmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öğrenciler; sorumluluk, yardımseverlik, çalışkanlık gibi değerleri öğretim programına dahil edilerek okul içi faaliyetlerde kazanabilirken program dışı etkinliklerle de hem uygulamalı hem de teorik olarak elde etme fırsatına sahiptir. Bu çalışmada, 5.sınıftan 6.sınıfa geçen öğrencilere yaz tatilinde program dışı etkinlik olarak velilerinin uygun gördüğü bir iş yerinde bir hafta boyunca çalışmaları ve çalışma sonucunda kazandıkları paranın bir kısmını ihtiyaç sahiplerine verip diğer kısmını da istedikleri gibi harcamaları istendi. Etkinlik sonucunda öğrencilerin sorumluluk düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma yarı deneysel bir çalışma olup tek gruplu son-test olarak desenlenmiştir. Çalışmanın örneklemini İstanbul'un Kağıthane ilçesine bağlı bir imam hatip ortaokulunun 6.sınıf erkek sınıfında eğitim gören 27 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında "Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Sosyal Sorumluluk Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler Excel programı ile analiz edilmiş. Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin sosyal sorumluluk düzeyinin ($X=3,06$) ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür. Ölçeğin, yardımlaşma ($X=2,82$), çevreye duyarlılık ($X=3,22$), birlikte hareket etme ($X=3,27$) ve sosyal duyarlılık ($X=2,96$) alt boyutlarının ortalamasının üzerinde olduğu saptanmıştır. En yüksek ortalamaya sahip olan alt boyutun birlikte hareket etme olduğu görülmüştür.
---	---

Examining Students' Social Responsibility Awareness in an Extracurricular Activity in 6th Grade

Özgenur YILMAZ^a

^aMinistry of Education, İstanbul/Türkiye.

ozge.yilmaz.1996@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3244-1930>

Received: November 26, 2025

Accepted: December 10, 2025

Keywords:

extracurricular activities, social responsibility, secondary school students

Paper Type:

Research

Abstract

With the Turkey Century Education model, it is aimed to integrate the virtuous human profile with characteristics such as being fair, productivity, diligence, helpfulness, morality, patriotism and responsibility into the education and training curricula and making them visible in all in-class and extra-curricular environments. For this purpose, students; While they can acquire values such as responsibility, helpfulness and diligence in in-school activities by including them in the curriculum, they also have the opportunity to acquire them both practically and theoretically through extracurricular activities. In this study, students from 5th to 6th grade were asked to work for a week at a workplace deemed appropriate by their parents as an extra-curricular activity during the summer vacation, and to give some of the money they earned as a result of their work to those in need and spend the other part as they wished. As a result of the activity, it was aimed to determine the responsibility levels of the students. The research is a quasi-experimental study and was designed as a single-group post-test. The sample of the study consists of 27 students studying in the 6th grade boys' class of an imam-hatip secondary school in Kağıthane district of İstanbul. "Social Responsibility Scale for Secondary School Students" was used to collect data. The data obtained was analyzed with the Excel program. According to the findings of the study, it was seen that the social responsibility level of the students ($X = 3.06$) was above the average. It was determined that the scale's sub-dimensions of cooperation ($X=2.82$), environmental sensitivity ($X=3.22$), acting together ($X=3.27$) and social sensitivity ($X=2.96$) were above the average. It was observed that the sub-dimension with the highest average was acting together.

Giriş

Medeniyetimiz, kadim değerler üzerine inşa edilmiş köklü bir mirasa sahiptir. Bu mirası güçlendirecek ve geleceğe taşıyacak olan nesillerin yetiştirilmesi tüm ideolojilerin ötesinde Türk Eğitim Sistemi'nin yegane amacıdır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli köklerden geleceğe kurduğu köprü ile akliselim, kalbiselim ve zevkiselim milli şahsiyetlerin yetişmesi ve toplumun bu bağlamda şekillenmesi için atılmış önemli bir adımdır. Adil olmak, üretkenlik, çalışkanlık, yardımseverlik, ahlaklı olmak, vatanseverlik, sorumluluk sahibi olmak gibi özelliklere sahip erdemli insan profilini eğitim ve öğretim müfredatlarına entegre ederek ders içi ve ders dışı tüm ortamlarda bu nihai hedefe ulaşmak amaçlanmaktadır. Bu değerlere sahip olmak ve bu değerlerin sorumluluğunu bilme maarif modeli içinde bir bütün olarak ele alınmaktadır.

Yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendiren faaliyetlerin içinde yer alan bireyler sadece ekonomik ihtiyaçlara cevap vererek değil sosyal bağları güçlü, toplumsal varoluşu ve dayanıklılığı yüksek toplumların oluşumuna hizmet etmektedir (Faist, 2000). Toplumun inşasında ve kendi hayatının ikamesinde birlikte hareket etmek zorunda olan bireyler; doğaya karşı bilinçli, topluma hizmet faaliyetlerinde etkin, sosyal düzen içinde gerçekleşen sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlere duyarlı olma sorumluluğundadır. Bu bağlamda sorumluluk; bireylerin kendi varlığını dengeli bir şekilde geliştirme azmiyle beraber çevresine, topluma, insanlığa ve tüm evrene yönelik faaliyetlerle desteklenmiş bir bütün olarak kabul edilir (MEB, 2025) ve bu öğrencilerin öz düzenleme becerilerini kapsayan, yaşam boyu devam edecek sorumluluk bilinci; aile, okul ve çevre yaşantılarının bir bütünü olarak ele alınır (Sezer vd., 2017). Ayrıca sistemli ve planlı bir şekilde sürece dahil edilen sorumluluk değeri öğrencilerin bireysel ve toplumsal sorumluluk algısının gelişmesini sağlamaktadır (UNESCO, 2015). Bu nedenle öğrenciler; sorumluluk, yardımseverlik, çalışkanlık gibi değerleri öğretim programına dahil edilerek okul içi faaliyetlerde kazanabilirken program dışı etkinliklerle de hem uygulamalı hem de teorik olarak elde etme fırsatına sahiptir. Program dışı etkinlikler (PDE), öğrencilerin öğretim programı dışında faaliyet gösterdiği sportif etkinlikler (Marsh ve Kleitman, 2002), sanatsal ve kültürel çalışmalar (OECD, 2014), topluma hizmet faaliyetleri (Marsh, 1992) gibi birçok alanı kapsamaktadır. Ders ortamı dışında bireysel farklılıklar göz önüne alınarak öğrenme hedeflerinin planlandığı bu etkinlikler uzman rehberliğinde yürütülmektedir (Sun, 2022). Geniş bir yelpazeye sahip olan PDE'ler öğrencilerin bütüncül gelişimine katkı sağlamaktadır. Öğrenme ortamlarını geleneksel sınıf ortamının dışına taşıyarak zenginleştirilmiş eğitim deneyimi sunmaktadır. Böylece, sosyal ve akademik başarının temeli olan sosyal, duygusal ve bilişsel becerileri geliştirmektedir. Bu tür etkinliklerde faaliyet gösteren öğrencilerin akademik başarısının arttığı (Jansen, 2016; Meadows, 2019), risk faktörlerine sahip öğrencilerin okula uyum sürecinin olumlu yönde geliştiği (Fredricks ve Eccles, 2006) görülmüştür. Hatta Yolcu (2018) yaptığı çalışmasında program dışı etkinliklerin; öğrencilerin analiz etme, karar verme, zaman ve imkan yönetimi, problem çözme, birlikte hareket etme gibi becerilerinin gelişiminde müfredat kazanımlarından daha fazla etkili olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Darling, Cadwell ve Smith (2005) de öğrencilerin özgün kimlik inşasında program dışı etkinliklerin önemini belirtmiştir. Kendini inşa eden bireylerin bir araya gelerek toplumsal kimlik oluşturmaları ve sosyal hizmet faaliyetlerini yürütebilmesinde PDE'ler önemli rol oynamaktadır (Barkus vd., 2012; Lunenburg, 2010).

Çalışmanın Amacı- Önemi

Öğrencilere sahip oldukları ilgi ve yetenekleri fark ettirmenin yanında öz güvenlerinin gelişimini sağlayan PDE'ler, zihinsel anlamda da karar verme ve problem çözme becerilerini desteklemektedir. Aynı zamanda bu etkinlikler çevreleriyle olumlu etkileşim kurma, milli ve manevi değerleri yaşatma, birlikte yaşam becerilerini güçlendirerek bir takımın parçası olduğunu hissetme gibi sosyal duygusal becerileri de geliştirmektedir. Ahlaki özellikler açısından sorumluluklarının farkına varma ve sorumlu davranış geliştirme, yardımlaşma, adanmış olma gibi becerilerinin kazanılmasına katkı sunmaktadır. Topluma karşı hissedilen sorumluluk; çevresinde

var olan olaylara duyarlı, incitmeden yardım edebilen, birlikte bir bütünün parçası olabilmek kabiliyetine sahip bireylerin yetişmesi için önem arz etmektedir. Kültürümüz içinde yer alan ancak unutulmaya yüz tutan bu değerlerin toplum içinde yeniden varlık göstermesi ve program dışı etkinlikler ile öğrencilerin öğrenme faaliyetlerine entegre edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışmada 5.sınıftan 6.sınıfa geçen öğrencilere yaz tatilinde PDE olarak velilerinin uygun gördüğü bir iş yerinde bir hafta boyunca çalışmaları ve çalışma sonucunda kazandıkları paranın bir kısmını ihtiyaç sahiplerine verip diğer kısmını da istedikleri gibi harcamaları istendi. Bu etkinlikle 2024-2025 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Avrupa yakasında bir imam-hatip ortaokulunun bir 6.sınıf şubesinde okuyan öğrencilerin sosyal sorumluluk düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın gerçekleştirildiği okul yabancı dil ağırlıklı sınıfların yer aldığı bir imam hatip ortaokulu olup kız ve erkek sınıfları ayrı olmaktadır. Bu nedenle uygulanan PDE bir erkek sınıfına uygulanmıştır. Zihinsel ve psikomotor becerileri kapsayan tüm PDE' ler öğrencilerin sosyal sorumluluk algılarının ve yaşam boyu öğrenme deneyimlerinin gelişmesini sağlayacaktır (MEB, 2025). Bu anlamda öğrencilerin program dışı öğrenme etkinliklerine yönelik çalışmalara katılmaları ile ilgili bir farkındalık kazanmaları önem arz etmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışma, program dışı bir etkinliğin 6. sınıfın öğrencilerinin sosyal sorumluluk düzeylerine etkisinin incelendiği yarı deneysel bir araştırmadır. Araştırma tek grup son-test ile desenlenmiştir. Geçmişte veya hala devam eden durumları olduğu gibi ortaya koymayı gerektiren bir çalışmadır (Karasar, 2009).

Araştırmanın Örnekleme

Çalışmanın örneklemini İstanbul'un Kağıthane ilçesine bağlı bir imam hatip ortaokulunun 6.sınıf erkek sınıfında eğitim gören 27 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem grubunun belirlenmesinde olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik verilerin evrene genellenmesine ihtiyaç duyulmadığı araştırmalarda kullanılabilir. Katılımcıların belli şartları taşıması göz önünde bulundurulur (Özen ve Gül; 2007). Bu çalışmanın örnekleme belirlenirken öğrencilerin 5.sınıftan 6.sınıfa geçtikleri yaz tatilinde belirlenen program dışı etkinliğe katılmaları dikkate alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2025-2026 eğitim öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır. Verilerin toplanmasında, Eryılmaz ve Deveci (2019) tarafından geliştirilen "Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Sosyal Sorumluluk Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekte dörtlü likert tipiyle oluşturulmuş 17 madde yer almaktadır. Derecelendirme "Her Zaman (4)", "Genellikle (3)", "Bazen (2)" ve "Hiçbir Zaman (1)" olacak şekilde belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin sosyal sorumluluk düzeylerini yardımlaşma, birlikte hareket etme, çevreye duyarlılık ve sosyal duyarlılık olmak üzere dört alt boyut altında incelemektedir. Ölçek, PDE sonrasında ilgili okul idaresinden ve çalışmaya katılan öğrenci velilerinden yazılı izin alınarak araştırmanın yürütücü öğretmeni tarafından uygulanmıştır. Veriler yaklaşık bir ders saati boyunca elden toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Sosyal sorumluluk ölçeğinden elde edilen verilerin analizinde Excel programı kullanılmıştır. Maddelere verilen cevaplar ters maddeler dikkate alınarak puanlanmış ve ortalama değerleri hesaplanmıştır. Her alt boyuta ait ilgili maddeler dikkate alınarak ortalama puanları belirlenmiştir. Veriler tablo ve grafiklerle gösterilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde yaz tatilinde program dışı etkinliğe katılan öğrencilerin sosyal sorumluluk düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Ayrıca 6.sınıf öğrencilerinin sosyal sorumluluk algısının yardımlaşma, çevreye duyarlılık, birlikte hareket etme ve sosyal duyarlılık alt boyutlarına göre dağılımını ifade eden bulgular görülmektedir.

Tablo 1. Ortaokul öğrencilerinin sosyal sorumluluk ölçeği alt boyutlarında yer alan maddeler

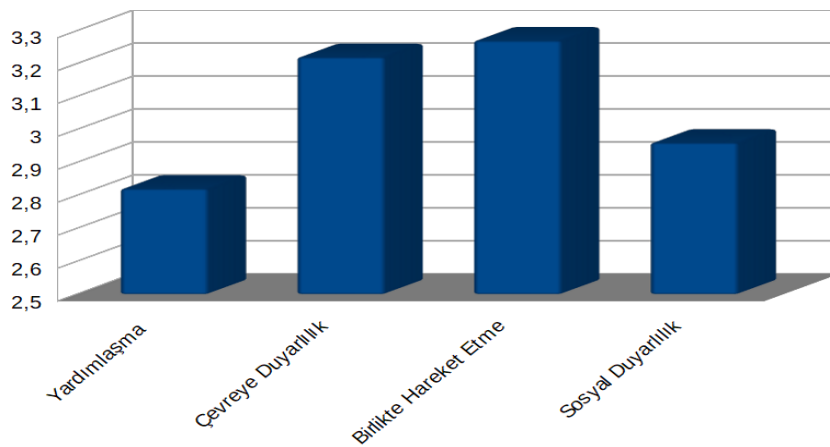
Sosyal sorumluluk ölçeği alt boyutları	Madde numaraları
Yardımlaşma Alt boyutu	6, 9, 11, 14, 16
Çevreye Duyarlık Alt boyutu	1, 4*, 10, 12, 13, 15
Birlikte Hareket Etme Alt boyutu	3, 5, 7
Sosyal Duyarlılık Alt boyutu	2, 7, 8

Tablo 2. 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal sorumluluk ölçeğinden aldıkları ortalama değerler

Sosyal sorumluluk ölçeği	Ortalama (X)
6.Sınıf öğrencilerinin sosyal sorumluluk düzeyi	3,06
Yardımlaşma Alt boyutu	2,82
Çevreye Duyarlık Alt boyutu	3,22
Birlikte Hareket Etme Alt boyutu	3,27
Sosyal Duyarlılık Alt boyutu	2,96

6. sınıf öğrencilerinin sosyal sorumluluk ortalamaları ve alt boyutlara ilişkin ortalamalar Tablo 1’de gösterilmiştir. Tablodaki veriler incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal sorumluluk düzeyi ortalaması ($X=3,06$) “genellikle” olarak belirlenmiştir. Sosyal sorumluluk ölçeğinin alt boyutlarından yardımlaşma (2,82) ve sosyal duyarlılık (2,96) alt boyutlarının puanları ortalama değere yaklaşmıştır. Çevreye duyarlılık (3,22) ve birlikte hareket etme (3,27) alt boyutlarının puanlarının ortalamadan üzerinde olduğu saptanmıştır.

Grafik 1 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal sorumluluk ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalamaları

Sosyal sorumluluk ölçeğinin alt boyutlarının ortalamaları Grafik 1’de gösterilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal sorumluluk alt düzeylerinden en yüksek ortalama “Birlikte hareket

etme (3,27)” alt boyutuna aittir. En düşük ortalamaya sahip olan alt boyut ise “Yardımlaşma (2,82)” olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. 6. Sınıf öğrencilerinin maddelere göre sosyal sorumluluk düzeyleri

Sıra	Madde	Ortalama (X)
1	Doğayı önemserim.	3,59
2	Toplumsal yaşam içerisinde aktif biriyimdir.	3,03
3	Bir işi işbirliği ile yapmak beni mutlu eder.	3,29
4	*Çöplerimi rahatlıkla yere atarım.	3,29
5	Grup olarak iş yapmayı severim.	3,18
6	Yardım kampanyalarına katılırım.	2,70
7	Toplum için yararlı bir kişi olduğumu düşünürüm.	2,81
8	Rahatsız olduğum bir durum ile karşılaştığımda rahatsız olduğum durumu dile getiririm.	3
9	Gönüllü olarak (ihtiyaç sahipleri öğrenciler için kırtasiye yardımı yapmak, ağaç dikme çalışmalarına katılmak gibi) şeyler yapmak hoşuma gider.	2,85
10	Bitkilere zarar verenleri uyarırım.	3
11	Toplum yararına düzenlenen etkinliklere katılırım.	2,77
12	Sokak hayvanlarını önemserim.	3,70
13	Bir ürünü satın alırken, onun çevre dostu (geri dönüşüme uygun, doğaya zarar vermeyen) olmasına önem veririm.	2,55
14	Çevremdeki kişileri yardım kampanyalarından haberdar ederim.	2,22
15	Çevreye zarar verenleri uyarırım.	3,22
16	Kullanmadığım eşyalarımı (elbise, ayakkabı, okul malzemeleri vb.) ihtiyacı olanlara veririm.	3,55
17	Okul içinde sorumluluk almayı severim.	3,33

6.sınıf öğrencilerinin sosyal sorumluluk ölçeğinde yer alan maddelerin ortalama değerleri Tablo 2’de gösterilmiştir. Ortalama değeri 2,00 ile 2,99 arasında yer alan maddelerin 6, 7, 9, 11, 13 ve 14. maddeler olduğu görülmektedir. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 15, 16 ve 17. maddelerin ortalama değerleri ise 3,00 ile 3,99 arasında olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda sosyal sorumluluk ölçeğinin maddelerinin ortalama değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada PDE’ye katılan ortaokul öğrencilerinin sosyal sorumluluk düzeylerine odaklanılmıştır. Literatürde çalışmanın bulgularında elde edilen verilere paralellik gösteren çalışmalara rastlanmıştır. Örneklem grubunda yer alan öğrencilerin birlikte hareket etme ortalama değerinin ($X=3,27$) diğer boyutlara göre yüksek olduğu görülmüş ve bu sonuç Lunenburg’in (2010) program dışı etkinliklerin öğrencilerin takım çalışmasını ve işbirliği becerilerini geliştirir sonucu ile desteklenmektedir. Yıldırım’ın (2019) 6.sınıf öğrencileri ile yaptığı deneysel çalışmada öğrencilerin yardımseverlik, saygı, sorumluluk, hoşgörü gibi ahlaki

değerlerinin PDE ile geliştiği görüşü çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca, okul müfredatı dışında yapılan bu etkinliklerin öğrencilerin ortak bir kültürün parçası olarak hareket etme ve topluma uyum sağlama becerilerinin geliştiğini gösteren çalışma (Sun, 2022), bu araştırmanın çevreye duyarlılık ve sosyal duyarlılık alt boyutları ile örtüşmektedir. Kropp (2006)'un değerler eğitimi ders dışı etkinlik programına katılan öğrencilerle yaptığı arştırmada da katılımcıların sorumlu davranma özelliklerinin olumlu yönde geliştiği görülmektedir. Benzer olarak Erikli (2016)'nin etkin katılım sağlanan ders dışı değerler eğitimi ile öğrencilerin yardımseverlik ve sosyal dayanışma değerlerinin arttığını ifade etmesi bu çalışmanın yardımlaşma ve sosyal duyarlılık alt boyutlarını desteklemektedir. Benzer şekilde Aktepe (2010)'nin okul dışı faaliyetlerle yürüttüğü çalışmasının sonucunda deney grubundaki öğrencilerin yardımseverlik puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Kals, Schumacher ve Montada (1999)'nin çevreye yönelik doğa deneyimleri uyguladıkları program dışı etkinlik ile öğrencilerin çevreye ve doğaya yönelik tutumlarının geliştiği sonucu çalışmanın çevreye duyarlılık alt boyut ortalamasını desteklemektedir.

6.sınıf öğrencilerine yönelik yapılan bu çalışmada öğrencilerin sosyal sorumluluk düzeyi ortalamasının ($X=3,06$) yüksek olması Akpınar ve Yıldırım (2016)'ın 5. ve 6. sınıflarla yaptığı çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermiştir. Sezer ve Çoban (2016)'ın ortaokul öğrencileriyle yaptığı sosyal sorumluluk çalışmasında 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin çevreye duyarlılık bilincinin diğer sınıf seviyelerine nazaran daha yüksek çıktığı görülmektedir. Bu sonuç 6.sınıf öğrencilerinin çevreye duyarlılık alt boyutunun ortalama değeri ($X=3,22$) ile paralellik göstermektedir. Koç (2020)'un yaptığı çalışma sonucunda, imam hatip ortaokulu öğrencilerinin “birlikte hareket etme” alt düzeyinin erkek öğrenciler lehine yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu çalışmada elde edilen sonuçları birebir desteklemektedir.

PDE'ye yönelik yapılan çalışmaların çoğunluğunun Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu (Shulruf, 2010) görülmüş ve benzeri etkinliklerin yurt içinde yaygınlaştırılması öneri olarak sunulmuştur. Çalışmanın sağlıklı yaşam, aile bütünlüğü vb. konularda da genişletilebileceği belirtilmiştir. Öğrencilerin, sosyal sorumluluk projelerinden daha fazla haberdar olmaları sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin bu projelere katılımı için teşvik edilebilir. Sosyal sorumluluk projelerinin program dışı etkinliklere entegre edildiği çalışmalara yer verilebilir. Maarif modeli içerisinde yer alan erdem değer eylem çerçevesini öğrenme çıktılarını entegre ederken program dışı etkinliklerle de desteklenebilir. Program dışı etkinlikler için gerekli bütçenin okul idaresi tarafından karşılanması sağlanabilir. Çalışmada öğrencilerin kendi emekleri ile kazandıkları parayı harcarken sahip oldukları düşünme stratejilerini finansal okuryazarlıkla da birleştirerek araştırmaya zenginlik katılabilir.

Kaynakça

- Akpınar, E. ve Yıldırım, Y. (2016). Cinsiyet faktörünün ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin sosyal olgunluk düzeyine etkisi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 2(1), 20-32.
- Aktepe, V. (2010). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 279645)
- Bartkus, K. R., Nemelka, B., Nemelka, M. ve Gardner, P. (2012). Clarifying the meaning of extracurricular activity: A literature review of definitions. *American Journal of Business Education (AJBE)*, 5(6), 693-704. <https://doi.org/10.19030/ajbe.v5i6.7391>
- Darling, N., Cadwell, L. L., & Smith, R. (2005). Participation in school-based extracurricular activities and adolescent adjustment. *Journal of Leisure Research*, 37(1), 51-76.

- Erikli, S. (2016). Okul öncesi çocukları için bir değerler eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez No: 439053)
- Faist, T. (2000). Transnationalization in international migration: implications for the study of citizenship and culture. *Ethnic and racial studies*, 23(2), 189-222.
- Fredricks, J. A. ve Eccles, J. S. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations. *Developmental psychology*, 42(4), 698-713.
- Jansen, L. (2016). The academic impact of extracurricular activities on middle school students. Doktora Tezi, ProQuest Dissertations & Theses Global, UMI No. 1862184961).
- Kals, E., Schumacher, D. ve Montada, L. (1999) Emotional affinity toward nature as amotivational basis to protect nature. *Environment & Behavior*, 31(2), 178–202. doi:10.1177/00139169921972056
- Karakaya, İ. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıoğen (Edt.) Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Nobel Yayınları: Ankara.
- Kropp, E. H. (2006). The effects of a cognitive-moral development program on inmates in a correctional educational environment (Doctoral Thesis). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişildi. (UMI No. 3200491)
- Koç, A. (2020). İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin maddi değer algıları ile sosyal sorumluluk algıları arasındaki ilişki. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 759-792. DOI: <https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.780419>
- Lunenburg, F. C. (2010). Extracurricular activities. *Schooling*, 1(1), 1-4.
- Marsh, HW (1992). Ders dışı etkinlikler: Geleneksel müfredatın faydalı bir uzantısı mı yoksa akademik hedeflerin altüst edilmesi mi? *Eğitim psikolojisi dergisi*, 84(4), 553.
- Marsh, H. W., ve Kleitman, S. (2002). Extracurricular school activities: The good, the bad, and the nonlinear. *Harvard Educational Review*, (72), 464–514.
- MEB (2025) Öğretim Programları Ortak Metin. Ankara.
- Meadows, A. (2019). The impact of participation in extracurricular activities on elementary school students. *Journal of Interdisciplinary Undergraduate Research*, 11(1), 2.
- OECD (2014), Education at a Glance 2014: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en>
- Özen, Y., & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422.
- Sezer A., Çoban, O., Akşit İ. (2017). Öğretmenlerin Sorumluluk Değeri Algılarının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi* 3(1), 122-144.
- Sezer, A. ve Çoban, O. (2016). Ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değeri algıları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 22-39.
- Shulruf, B. (2010). Do extra-curricular activities in schools improve educational outcomes? A critical review and meta-analysis of the literature. *International Review of Education*, 56(5), 591-612. DOI 10.1007/s11159-010-9180-x.

Sun, C. (2022). The long-term mechanism of extracurricular activities in primary and secondary schools: Using the four festivals and one party in Huai'an No.1 Mountain Middle School as a case study. *Science Insights Education Frontiers*, 11(1), 1517-1521.

UNESCO. (2015). *Rethinking education: Towards a global common good?* UNESCO Publishing.

Uzun, F. ve Bolat, Y. (2023). Program dışı etkinliklerin öğrenci gelişimine etkisi. *Harran Maarif Dergisi*, 8 (1), 14-35. doi: 10.22596/hej.1244118

Yıldırım, Y. (2019). Okul dışı etkinlik temelli değerler eğitimi programının öğrencilerin etkin vatandaşlık değerlerine etkisi [Yayımlanmamış doktora tezi] Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Yolcu, H. (2018). Müfredat dışı eğitsel etkinlikler. *Eleştirel Pedagoji*. 55, 31-38. http://www.elestirelpedagoji.com/FileUpload/ks7397/File/eles%CC%A7tirel_pedagoji_sayi_55.pdf

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde OJOMSTE'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : % 100